

Regulamin mundurowy

Wprowadzony Uchwałą Głównej Kwatery ZHP nr 324/2022 z dnia 25 lutego 2022 r.

Spis treści

A. Postanowienia ogólne	4
B. Ogólne zasady noszenia munduru	4
C. Mundur podstawowy.....	6
I. Mundur damski	6
II. Mundur męski	8
III. Strój galowy instruktorski - damski	9
IV. Strój galowy instruktorski - męski.....	10
D. Mundur specjalności wodnej.....	10
I. Mundur damski	10
II. Mundur męski	11
III. Mundur instruktorski - damski.....	11
IV. Mundur instruktorski - męski	12
V. Strój galowy - damski.....	12
VI. Strój galowy - męski	13
VII. Noszenie munduru specjalności wodnej - zasady i regulacje	13
F. Odznaki i oznaki.....	14
G. Rozmieszczenie odznak i oznak na mundurze	15
I. Mundur podstawowy damski - harcerski.....	15
II. Mundur podstawowy męski - harcerski	15
III. Mundur specjalności wodnej - harcerski	16
IV. Mundur podstawowy zuchowy - damski	16
V. Mundur podstawowy zuchowy - męski	17
VI. Mundur specjalności wodnej - zuchowy	17
VII. Nakrycie głowy	18
VIII. Naramienniki.....	18
IX. Prawy rękaw	18
X. Prawa pierś.....	20
XI. Lewa pierś.....	21
XII. Lewy rękaw	23
H. Oznaczenie funkcji	23
ZAŁĄCZNIK NUMER 1: Wzory elementów munduru	28
Elementy uniwersalne	28
Mundur podstawowy	30
Mundur specjalności wodnej.....	33
ZAŁĄCZNIK NUMER 2	35
Wzory odznak i oznak	35

Oznaki i odznaki uniwersalne	35
Krzyż Harcerski.....	35
Znaczek Zucha	35
Lilijka ZHP	35
Oznaczenie żałoby.....	36
Gwiazdki zuchowe	36
Oznaczenia stopni harcerskich na naramiennikach	36
Naramiennik starszoharcerski	37
Naramiennik wędrowniczy	37
Lilijka instruktorska na rękaw	37
Odznaki sprawności	37
Odznaki tropów	38
Odznaki wyzwań	39
Oznaka Nieprzetartego Szlaku.....	39
Oznaka „Ratownik ZHP”	39
Oznaka „Instruktor HSR”	39
Oznaka Honorowa HSR	40
Oznaka seniorów harcerskich	40
Oznaka Kadry Kształcącej	40
Oznaka Kadry Programowej	41
Oznaka Mian Kadry Wspierającej.....	41
Plakietki specjalności	41
Oznaka szóstkowego w gromadzie zuchowej	42
Oznaki kwalifikacji specjalnościowych	42
Oznaki i odznaki specjalności wodnej i żeglarskiej.....	42
Lilijka specjalności wodnej ZHP.....	42
Emblemat noszony na czapce garnizonowej i damskim kapeluszu garnizonowym	43
Emblemat noszony na czapce zuchowej	43
Odznaki stopni harcerskich	43
Naramiennik wędrowniczy	44
Naramiennik starszoharcerski	44
Oznaki i odznaki innych specjalności.....	44
Harcerski Znak Spadochronowy	44
Harcerski Znak Balonowy.....	45
Harcerska Odznaka Turystyczno-Krajoznawcza	46

A. Postanowienia ogólne

1. Regulamin mundurowy ZHP obowiązuje wszystkich członków ZHP.
2. Członkowie ZHP noszą mundury według oficjalnego wzoru ZHP.
3. Oficjalne wzory umundurowania ZHP są oznaczone wszywką z logo ZHP i podlegają prawnej ochronie. Koszule oraz bluzy mundurowe są oznaczone dodatkowo haftowanym logo ZHP znajdującym się na lewej patce kieszeni lub w miejscu jej odpowiadającym.
4. W przypadku członków ZHP specjalności wodnej zachowuje się odmienny charakter i granatowy kolor mundurów, mając na uwadze wieloletnią tradycję odrębnych mundurów wzorowanych na tradycyjnym ubiorze morskim.
5. Decyzje o wszelkich wyjątkach od regulaminu podejmuje Główna Kwatera ZHP w formie uchwały.
6. Wytwarzanie mundurów według oficjalnych wzorów ZHP bez zgody Głównej Kwatery ZHP jest zabronione.
7. Zabronione jest noszenie munduru, odznak i oznak w sposób inny niż opisany w niniejszym regulaminie.
8. Ilekroć w niniejszym regulaminie jest mowa o członku ZHP, dotyczy to również członkiń ZHP.
9. Ilekroć w niniejszym regulaminie jest mowa o członku starszyny harcerskiej, dotyczy to również członkiń starszyny harcerskiej, o ile wyraźnie nie stwierdzono inaczej.
10. Ilekroć w niniejszym regulaminie jest mowa o jednostce określonego poziomu metodycznego, odpowiednie zapisy mają także zastosowanie do członków drużyn wielopoziomowych należących do wskazanych grup metodycznych.
11. Słowniczek pojęć:
  - 1) okres letni - do celów niniejszego regulaminu: od 1 maja do 30 września;
  - 2) patka - pasek materiału stanowiący zamknięcie kieszeni, przypinany guzikiem;
  - 3) naramiennik munduru - pasek materiału umieszczony na barkach przypinany guzikiem od strony kołnierza;
  - 4) funkcja podstawowa - w przypadku członków ZHP pełniących kilka funkcji, do celów oznaczeń sznurami funkcyjnymi funkcją podstawową jest najwcześniej wymieniona spośród następujących funkcji:
    - a. drużynowego,
    - b. szefa kręgu lub klubu specjalnościowego,
    - c. funkcja pełniona w szczepie,
    - d. funkcja pełniona w jednostce, do której członek ZHP ma przydział służbowy,
    - e. inna funkcja.

B. Ogólne zasady noszenia munduru

12. Każdy członek ZHP ma obowiązek dbania o mundur i utrzymywania go w należyтым porządku.

13. Osoba kierująca podstawową jednostką organizacyjną ZHP dba o przestrzeganie regulaminu przez członków jednostki.
14. Każda jednostka organizacyjna ZHP dąży do pełnego umundurowania swoich członków oraz dba, aby w czasie wspólnych zajęć harcerskich wygląd członków jednostki był jednolity. W przypadku jednostek koedukacyjnych dopuszcza się wybór różnych wariantów elementów umundurowania dla obu płci (np. spódnic dla druhen, a spodni dla druhow).
15. Podczas występowania razem z daną jednostką organizacyjną ZHP instruktor powinien nosić umundurowanie zgodne z zasadami przyjętymi w tej jednostce.
16. Odznaki tożsamościowe (Krzyż Harcerski, Znaczek Zucha) oraz oznaczenia funkcji noszone są wyłącznie na koszulkach mundurowych i bluzach mundurowych. Harcerze przed złożeniem Przysięgi Harcerskiej noszą na miejscu Krzyża Harcerskiego srebrną lilijkę wzoru ZHP. Krzyż Harcerski można także nosić na mundurach służb mundurowych RP w zakresie dopuszczonym ich regulaminami. Na pozostałych ubraniach oraz strojach galowych ZHP dopuszcza się noszenie miniaturki Krzyża Harcerskiego, opcjonalnie wraz z podkładką oznaczającą stopień instruktorski. W czasie ogłoszonej żałoby na Krzyż Harcerski nakłada się czarną przepaskę.
17. Koszulę mundurową nosi się wpuszczoną w spódnicę, krótkie lub długie spodnie.
18. Do munduru nie nosi się nakryć głowy innych niż regulaminowe, chyba że spowodowane jest to warunkami atmosferycznymi.
19. W pomieszczeniach zamkniętych nie nosi się nakryć głowy, z wyjątkiem sytuacji ujętych w zasadach ceremoniału harcerskiego. Zależnie od tradycji środowiska nienoszone nakrycie głowy można odłożyć na bok, trzymać na ułożonej poziomo lub opuszczonej swobodnie lewej dłoni, a także włożyć pod prawy naramiennik munduru lub do udowej kieszeni spodni, kapelusz skautowy - także opuścić na plecy, wieszając na szyi. Nie stosuje się wkładania nakrycia głowy za pas harcerski, do tylnej kieszeni spodni itd.
20. Strój galowy jest ubiorem cywilnym, przeznaczonym wyłącznie do reprezentowania ZHP lub zaznaczania przynależności do ZHP na uroczystych wydarzeniach organizowanych przez organizacje i podmioty inne niż harcerskie. Strój ten noszony jest przez instruktorki i instruktorów jedynie w wyjątkowych okolicznościach. Niedopuszczalne jest noszenie stroju galowego na imprezach i przedsięwzięciach organizowanych przez ZHP lub jego jednostki, jeśli biorą w nich udział umundurowani członkowie ZHP, a dana osoba reprezentuje ZHP.
21. W przypadku zajęć harcerskich wykonywanych w strojach innych niż mundur zaleca się noszenie koszulek ZHP, koszulek drużyny, wybranych przez dane środowisko bluz, swetrów oficerskich itp. jednolicie w całym środowisku w celu wizualnego podkreślenia jego spójności.
22. W sytuacjach opisanych w pkt 21 zalecane jest noszenie chust środowiska na szyi w sposób skautowy.
23. Chusta narodowa (patrz Załącznik nr 1) jest przeznaczona do oznaczania przynależności do ZHP w kontaktach ze skautami z innych krajów oraz do reprezentowania ZHP poza granicami kraju. Prawo do stałego noszenia chusty narodowej w kraju przysługuje wyłącznie członkom władz naczelnych (Rady Naczelnej ZHP, Głównej Kwatery ZHP, Centralnej Komisji

- Rewizyjnej ZHP, Naczelnego Sądu Harcerskiego ZHP), mianowanym instruktorom zespołów GK ZHP i Drużynie Reprezentacyjnej ZHP podczas pełnienia obowiązków reprezentacyjnych. Niedopuszczalne jest wykorzystywanie chusty narodowej jako chusty środowiska.
24. Wybór wariantów elementów umundurowania określa:
- 1) w przypadku wystąpień zbiorowych - organizator,
  - 2) w przypadku wystąpień indywidualnych - członek ZHP.
25. Osoba kierująca jednostką organizacyjną ZHP, biorąc pod uwagę charakter wystąpienia i warunki atmosferyczne ustala jednolity zestaw elementów umundurowania w ramach jednostki organizacyjnej ZHP.
26. Podwijanie rękawów w koszuli mundurowej powinno uwzględniać warunki atmosferyczne oraz zwyczaje przyjęte w jednostce.
27. Dopuszcza się noszenie na mundurze jednej dodatkowej chusty w sposób skautowy.
28. Dopuszcza się możliwość noszenia okrycia wierzchniego na mundurze harcerskim oraz noszenia w połączeniu z okryciem wierzchnim mundurowych nakryć głowy. Podczas oficjalnych wystąpień okrycie wierzchnie noszone na mundurze harcerskim musi być zapięte; dopuszcza się wyłożenie na okryciu wierzchnim końcówek chust noszonych pod kołnierzem munduru lub noszenie na okryciu wierzchnim chusty noszonej w sposób skautowy.
29. Dopuszcza się noszenie przez zuchy nakryć głowy przewidzianych dla harcerzy, jednolicie w całej jednostce.
30. Oznaki, odznaki i odznaczenia wewnątrzorganizacyjne ZHP i spoza organizacji, których regulaminy przewidują specyficzny sposób noszenia na stroju organizacyjnym (np. Messengers of Peace, Znak Zawiszy), nosi się zgodnie z określonymi dla nich zasadami. Nie dotyczy to plaketek wydarzeń.
31. Dopuszcza się bezterminowo noszenie na mundurach odznak sprawności, projektów starszoharcerskich i wędrowniczych znaków służb zdobytych według postanowień uchwał Rady Naczelnej ZHP uchylonych *Uchwałą nr 85/XL Rady Naczelnej ZHP z dnia 26 czerwca 2021 r. w sprawie systemu instrumentów metodycznych ZHP*. W takim przypadku stosuje się do nich postanowienia regulaminu mundurowego wprowadzonego *Uchwałą Głównej Kwatery ZHP nr 229/2021 z dnia 8 marca 2021 r. w sprawie Regulaminu mundurowego ZHP*.
32. Zmiana metodyki w związku z osiągnięciem górnej granicy wieku oznacza zakończenie noszenia naramienników metodycznych,

C. Mundur podstawowy

I. Mundur damski

33. Na mundur podstawowy damski składają się:
- 1) koszula mundurowa damska, szara wzoru ZHP lub szara koszula instruktorka z krótkim rękawem wzoru ZHP bądź bluza mundurowa seniorek wzoru ZHP;

- 2) spódnica szara wzoru ZHP; dopuszcza się także czarne krótkie spodnie wzoru ZHP bądź szare, czarne, granatowe lub oliwkowe długie spodnie o jednolitej barwie;
  - 3) pas harcerski lub zuchowy wzoru ZHP;
  - 4) chusta;
  - 5) podkolanówki lub getry, opcjonalnie także wywijki;
  - 6) obuwie możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce;
  - 7) nakrycie głowy.
34. Wybór koloru spodni powinien zapewnić jednolity wygląd członkiń w całej jednostce.
35. Spódnice nosi się bez rajstop lub z rajstopami w kolorze jednolitym cielistym lub czarnym.
36. Do spódnicy oraz krótkich spodni zakłada się podkolanówki lub getry, w kolorze ustalonym przez jednostkę. Dodatkowo dopuszcza się użycie wywijek w kolorze ustalonym przez jednostkę.
37. W przypadku wędrowniczek, członkiń starszyny oraz instruktorek podczas oficjalnych wystąpień dopuszcza się noszenie eleganckich szarych spódnic w połączeniu z obuwem opisanym w pkt 42.
38. Pas harcerski wzoru ZHP; zuchy mogą także nosić pas zuchowy wzoru ZHP. Typ i kolor pasa jednolity dla członkiń w całej jednostce. Pas jest obowiązkowy do spódnicy, krótkich spodni i długich spodni, noszony w szlufkach.
39. Chusta wg wzoru (koloru) ustalonego przez jednostkę. Noszona pod kołnierzem koszuli mundurowej, spięta suwakiem (pierścieniem) lub wiązana. W trakcie realizowania próby środowiska noszona jest chusta próbna (np. biała).
40. Instruktorzy mogą zamiast chusty nosić pod kołnierzem koszuli mundurowej krawiec wzoru wybranego przez środowisko. Niedopuszczalne jest noszenie apaszki wzoru ZHP do koszuli mundurowej.
41. W pomieszczeniach dopuszcza się lekkie obuwie sportowe, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. Środowisko może wybrać inny typ obuwia dostosowany do panujących warunków i wykonywanych zajęć.
42. W przypadku wędrowniczek, członkiń starszyny oraz instruktorek dopuszcza się noszenie czarnych czółenek, noszonych bez skarpet i getrów.
43. Nakryciem głowy jest:
- 1) dla zuchów:
    - a. kapelusz zuchowy wzoru ZHP (w kolorze wybranym przez gromadę),
    - b. czapka zuchowa (w kolorze wybranym przez gromadę);
  - 2) dla pozostałych członków ZHP (jednolicie w całej jednostce):
    - a. rogatywka wzoru ZHP (szara),
    - b. beret (w kolorze wybranym przez jednostkę),
    - c. kapelusz skautowy (szary lub zielony),
    - d. kapelusz skautowy model „Olga” (szary lub czarny),
    - e. kapelusz skautowy model „Jadzia” (szary lub czarny),
    - f. furażerka (szara),
    - g. kapelusz miękki (szary lub czarny).

44. Zasady noszenia odznak i oznak oraz oznaczania funkcji na koszuli instruktorskiej z krótkim rękawem wzoru ZHP stosuje się odpowiednio, za zastrzeżeniem postanowień pkt 49.
45. Koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP mogą nosić wyłącznie instruktorki, drużynowe i członkinie władz ZHP niebędące instruktorkami, członkinie starszyny harcerskiej oraz seniorki. Koszule te przeznaczone są do noszenia w okresie letnim. Dopuszcza się noszenie ich w pomieszczeniach przez cały rok.
46. Koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP nosi się, bez krajki lub krawata. W przypadku używania koszuli dopuszczalne jest noszenie chusty w sposób skautowy.
47. Dopuszczalne jest noszenie pod koszulą instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP jednolitego podkoszulka (T-shirt) w kolorze białym, jednolicie dla całej jednostki.
48. Koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP nosi się wpuszczoną w spódnicę, krótkie lub długie spodnie.
49. Na koszuli instruktorskiej z krótkim rękawem wzoru ZHP dopuszcza się stosowanie jedynie wybranych odznak, oznak i oznaczeń, jednolicie w całej jednostce. Obowiązkowe jest noszenie Krzyża Harcerskiego oraz w przypadku instruktorek, podkładki pod Krzyżem oznaczającej posiadany stopień instruktorski. Nie dopuszcza się naszywania plakietek sprawności, znaków służb bądź plakietek z imprez.
50. Bluzę mundurową seniorek wzoru ZHP mogą nosić wyłącznie seniorki. Bluzę mundurową seniorek nosi się wyłożoną na spódnicę lub spodnie, z chustą lub apaszką; nie spina się jej pasem.

II. Mundur męski

51. Na mundur podstawowy męski składają się:
  - 1) koszula mundurowa męska, zielona wzoru ZHP bądź zielona koszula instruktorska z krótkim rękawem wzoru ZHP;
  - 2) krótkie spodnie zielone wzoru ZHP bądź zielone, czarne, granatowe, oliwkowe długie spodnie o jednolitej barwie;
  - 3) pas zuchowy lub harcerski wzoru ZHP;
  - 4) chusta;
  - 5) skarpety lub getry, opcjonalnie także wywijki;
  - 6) obuwiu możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce;
  - 7) nakrycie głowy.
52. Wybór koloru spodni powinien zapewnić jednolity wygląd członków w całej jednostce.
53. Do krótkich spodni zakłada się podkolanówki lub getry, w kolorze ustalonym przez jednostkę. Dodatkowo dopuszcza się użycie wywijek w kolorze ustalonym przez jednostkę.
54. Pas harcerski wzoru ZHP; zuchy mogą także nosić pas zuchowy wzoru ZHP. Typ i kolor pasa jednolity dla członków w całej jednostce. Pas jest obowiązkowy do krótkich i długich spodni, noszony w szlufkach.
55. Chusta wg wzoru (koloru) ustalonego przez jednostkę. Noszona pod kołnierzem koszuli mundurowej, spięta suwakiem (pierścieniem) lub wiązana. W trakcie realizowania próby środowiska noszona jest chusta próbna (np. biała).

56. Instruktorzy mogą zamiast chusty nosić pod kołnierzem koszuli mundurowej krajkę wzoru wybranego przez środowisko. Niedopuszczalne jest noszenie krawata wzoru ZHP do koszuli mundurowej.
57. W warunkach terenowych ciemne buty, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. W pomieszczeniach dopuszcza się lekkie obuwie sportowe, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. Środowisko może wybrać inny typ obuwia dostosowany do panujących warunków i wykonywanych zajęć.
58. Nakryciem głowy jest:
- 1) dla zuchów: czapka zuchowa (w kolorze wybranym przez gromadę);
  - 2) dla pozostałych członków ZHP (jednolicie w całej jednostce):
    - a. rogatywka wzoru ZHP (zielona),
    - b. beret (w kolorze wybranym przez jednostkę),
    - c. kapelusz skautowy (zielony),
    - d. furażerka (zielona),
    - e. kapelusz miękki (zielony lub czarny).
59. Zasady noszenia odznak i oznak oraz oznaczania funkcji na koszuli instruktorskiej z krótkim rękawem wzoru ZHP stosuje się odpowiednio, z zastrzeżeniem postanowień pkt 64.
60. Koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP mogą nosić wyłącznie instruktorzy, drużynowi i członkowie władz ZHP niebędący instruktorami, członkowie starszyny harcerskiej oraz seniorzy. Koszule te przeznaczone są do noszenia w okresie letnim. Dopuszcza się noszenie ich w pomieszczeniach przez cały rok.
61. Koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP nosi się, bez krajki lub krawata. W przypadku używania koszuli dopuszczalne jest noszenie chusty w sposób skautowy.
62. Dopuszczalne jest noszenie pod koszulą instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP jednolitego podkoszulka (T-shirt) w kolorze białym, jednolicie dla całej jednostki.
63. Koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP nosi się wpuszczoną w długie spodnie.
64. Na koszuli instruktorskiej z krótkim rękawem wzoru ZHP dopuszcza się stosowanie jedynie wybranych odznak, oznak i oznaczeń, jednolicie w całej jednostce. Obowiązkowe jest noszenie Krzyża Harcerskiego oraz w przypadku instruktorów, podkładki pod Krzyżem oznaczającej posiadany stopień instruktorski. Nie dopuszcza się naszywania plakietek sprawności, znaków służb bądź plakietek z imprez.

III. Strój galowy instruktorski - damski

65. Strój galowy damski składa się z następujących elementów:
- 1) kostium w kolorze jednolitym szarym lub innym ciemnym (albo marynarka damska lub żakiet ze spódnicą w kolorze jednolitym szarym lub innym ciemnym);
  - 2) koszula lub bluzka w kolorze jednolitym białym;
  - 3) apaszka wzoru ZHP;
  - 4) buty: skórzane, czarne czółenka;
  - 5) rajstopy w kolorze jednolitym cielistym lub ciemnym.

IV. Strój galowy instruktorski - męski

66. Strój galowy męski składa się z następujących elementów:

- 1) garnitur w kolorze jednolitym ciemnym (albo marynarka w kolorze jednolitym ciemnym i spodnie w kolorze jednolitym jaśniejszym od koloru marynarki);
- 2) koszula jednolicie biała, z kołnierzykiem i długim rękawem;
- 3) krawat wzoru ZHP;
- 4) buty: skórzane, czarne półbuty, sznurowane;
- 5) skarpety jednolite ciemne.

D. Mundur specjalności wodnej

I. Mundur damski

67. Na mundur damski specjalności wodnej składają się:

- 1) bluza mundurowa kroju marynarskiego w kolorze granatowym wzoru ZHP z kołnierzem marynarskim;
- 2) spódnica granatowa wzoru ZHP, czarne krótkie spodnie wzoru ZHP bądź czarne lub granatowe długie spodnie o jednolitej barwie;
- 3) skarpety lub getry, opcjonalnie także wywijki;
- 4) obuwie możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce;
- 5) nakrycie głowy.

68. W okresie letnim dopuszcza się noszenie białego kołnierza marynarskiego z trzema granatowymi paskami, jednolicie dla całej jednostki.

69. Dopuszcza się noszenie spódnic czarnych, a w okresie letnim również białych, jednolicie dla całej jednostki. Spódnice nosi się bez rajstop lub z rajstopami w kolorze jednolitym cielistym lub czarnym.

70. W okresie letnim i podczas zajęć na wodzie dopuszcza się noszenie do munduru krótkich spodni w kolorze granatowym lub białym, jednolicie dla całego środowiska.

71. Do spódnicy oraz krótkich spodni zakłada się podkolanówki lub getry, w kolorze ustalonym przez jednostkę. Dodatkowo dopuszcza się użycie wywijek w kolorze ustalonym przez jednostkę.

72. W warunkach terenowych ciemne buty, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. W pomieszczeniach dopuszcza się lekkie obuwie sportowe, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. Środowisko może wybrać inny typ obuwia dostosowany do panujących warunków i wykonywanych zajęć.

73. Podczas zajęć na wodzie dopuszcza się używanie „butów pokładowych” o wyglądzie i charakterystyce dostosowanej do wymogów danej jednostki pływającej.

74. Nakryciem głowy jest beret typu baskijskiego w kolorze granatowym lub czarnym. W przypadku zuchów dopuszcza się noszenie białych czapek marynarskich typu „amerykanka”, kapeluszy zuchowych wzoru ZHP w kolorze wybranym przez gromadę bądź czapek zuchowych w kolorze wybranym przez gromadę.

II. Mundur męski

75. Na mundur męski specjalności wodnej składają się:
- 1) bluza mundurowa kroju marynarskiego w kolorze granatowym wzoru ZHP z kołnierzem marynarskim;
  - 2) krótkie spodnie granatowe bądź czarne lub granatowe długie spodnie o jednolitej barwie;
  - 3) skarpety lub getry, opcjonalnie także wywijki;
  - 4) obuwie możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce;
  - 5) nakrycie głowy.
76. W okresie letnim dopuszcza się noszenie białego kołnierza marynarskiego z trzema granatowymi paskami, jednolicie dla całej jednostki.
77. Dopuszcza się w okresie letnim noszenie długich spodni w kolorze białym, jednolicie dla całego środowiska.
78. W okresie letnim i podczas zajęć na wodzie dopuszcza się noszenie do munduru krótkich spodni w kolorze granatowym lub białym, jednolicie dla całego środowiska.
79. Do krótkich spodni zakłada się podkolanówki lub getry, w kolorze ustalonym przez jednostkę. Dodatkowo dopuszcza się użycie wywijek w kolorze ustalonym przez jednostkę.
80. W warunkach terenowych ciemne buty, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. W pomieszczeniach dopuszcza się lekkie obuwie sportowe, możliwie jednolite wizualnie w całej jednostce. Środowisko może wybrać inny typ obuwia dostosowany do panujących warunków i wykonywanych zajęć.
81. Podczas zajęć na wodzie dopuszcza się używanie „butów pokładowych” o wyglądzie i charakterystyce dostosowanej do wymogów danej jednostki pływającej.
82. Nakryciem głowy jest beret typu baskijskiego w kolorze granatowym lub czarnym. W przypadku zuchów dopuszcza się noszenie białych czapek marynarskich typu „amerykanka” lub czapek zuchowych w kolorze wybranym przez gromadę.

III. Mundur instruktorski - damski

83. Na mundur instruktorski damski specjalności wodnej składają się:
- 1) granatowa koszula instruktorska z krótkim rękawem wzoru ZHP;
  - 2) spódnica granatowa wzoru ZHP, czarne krótkie spodnie wzoru ZHP bądź czarne lub granatowe długie spodnie o jednolitej barwie;
  - 3) skarpety lub getry, opcjonalnie także wywijki;
  - 4) obuwie w kolorze czarnym lub białym, a w czasie oficjalnych uroczystości czarne czółenka;
  - 5) pas harcerski czarny wzoru ZHP;
  - 6) nakrycie głowy.
84. Spódnica: wg opisu w pkt 67.2).
85. W okresie letnim dopuszcza się noszenie krótkich spodni wg opisu w pkt 70.
86. Podkolanówki lub skarpety i getry: wg opisu w pkt 71.
87. Obuwie: według opisu w pkt 72.

88. Nakryciem głowy jest:

- 1) beret typu baskijskiego w kolorze granatowym lub czarnym,
- 2) granatowy lub czarny kapelusz skautowy (model „Olga”),
- 3) marynarska czapka garnizonowa o główce granatowej lub białej (w okresie letnim na główce nosi się biały pokrowiec),
- 4) marynarski damski kapelusz garnizonowy.

89. Bluza „olimpijka” w kolorze granatowym wzoru ZHP może być noszona do dnia 31 grudnia 2023 r.

IV. Mundur instruktorski - męski

---

90. Na mundur instruktorski męski specjalności wodnej składają się:

- 1) granatowa koszula instruktorska z krótkim rękawem wzoru ZHP;
- 2) krótkie spodnie granatowe bądź czarne lub granatowe długie spodnie o jednolitej barwie;
- 3) skarpety lub getry, opcjonalnie także wywijki;
- 4) obuwie w kolorze czarnym lub białym, a w czasie oficjalnych uroczystości półbuty czarne, sznurowane;
- 5) pas harcerski czarny wzoru ZHP,
- 6) nakrycie głowy.

91. Długie spodnie: wg opisu w pkt 90.2).

92. W okresie letnim dopuszcza się noszenie krótkich spodni wg opisu w pkt 78.

93. Podkolanówki lub skarpety i getry: wg opisu w pkt 79.

94. Obuwie: według opisu w pkt 80.

95. Nakryciem głowy jest:

- 1) beret typu baskijskiego w kolorze granatowym lub czarnym,
- 2) marynarska czapka garnizonowa o główce granatowej lub białej (w okresie letnim na główce nosi się biały pokrowiec).

96. Bluza „olimpijka” w kolorze granatowym wzoru ZHP może być noszona do dnia 31 grudnia 2023 r.

V. Strój galowy - damski

---

97. Na strój galowy damski specjalności wodnej składają się:

- 1) koszula;
- 2) marynarka żeglarska bądź żakiet;
- 3) spódnica w kolorze granatowym bądź czarnym, w okresie letnim także białym;
- 4) obuwie;
- 5) nakrycie głowy.

98. Biała koszula z czarnym krawatem lub z granatową apaszką wzoru ZHP.

99. Granatowa marynarka żeglarska lub granatowy żakiet.

100. Buty: skórzane, czarne czółenka. W przypadku wystąpień reprezentacyjnych podczas zajęć na wodzie dopuszcza się noszenie „butów pokładowych” o wyglądzie i charakterystyce dostosowanych do wymogów danej jednostki pływającej.

101. Nakryciem głowy jest:
- 1) granatowy lub czarny kapelusz skautowy (model „Olga”),
  - 2) marynarska czapka garnizonowa,
  - 3) marynarski damski kapelusz garnizonowy.

VI. Strój galowy - męski

102. Na strój galowy męski specjalności wodnej składają się:
- 1) koszula;
  - 2) marynarka żeglarska granatowa;
  - 3) długie spodnie w kolorze granatowym bądź czarnym, w okresie letnim również białym;
  - 4) obuwie;
  - 5) nakrycie głowy.
103. Biała koszula z czarnym krawatem.
104. Buty: skórzane półbuty czarne, sznurowane. W przypadku wystąpień reprezentacyjnych podczas zajęć na wodzie dopuszcza się noszenie „butów pokładowych” o wyglądzie i charakterystyce dostosowanych do wymogów danej jednostki pływającej.
105. Nakryciem głowy jest marynarska czapka garnizonowa.

VII. Noszenie munduru specjalności wodnej - zasady i regulacje

106. Na mundurach specjalności wodnej nie nosi się plakietki specjalności wodnej.
107. Bluzę mundurową kroju marynarskiego w kolorze granatowym wzoru ZHP z kołnierzem marynarskim nosi się wypuszczoną na spodnie lub spódnicę.
108. Pod bluzę zakłada się jednolity podkoszulek (t-shirt) lub półgolf w kolorze białym, granatowym lub czarnym, jednolicie dla całej jednostki. Zuchy mogą używać koszulek lub półgolfów oraz tasiemek do sznurowania w wybranych kolorach, jednolicie w gromadzie.
109. Na bluzie mundurowej kroju marynarskiego w kolorze granatowym wzoru ZHP z kołnierzem marynarskim nie nosi się chusty. Dopuszczalne jest noszenie chusty w sposób skautowy.
110. Granatową koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP mogą nosić wyłącznie instruktorki i instruktorzy, drużynowe i drużynowi oraz członkowie władz ZHP niebędący instruktorami, a także członkowie starszyny harcerskiej oraz seniorki i seniorzy.
111. Granatową koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP nosi się, bez krajki lub krawata. W przypadku używania koszuli dopuszczalne jest noszenie chusty w sposób skautowy.
112. Dopuszczalne jest noszenie pod Granatową koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP jednolitego podkoszulka (T-shirt) w kolorze białym, granatowym lub czarnym, jednolicie dla całej jednostki.
113. Granatową koszulę instruktorską z krótkim rękawem wzoru ZHP nosi się wpuszczoną w spódnicę lub spodnie.
114. Na granatowej koszuli instruktorskiej z krótkim rękawem wzoru ZHP dopuszcza się stosowanie jedynie wybranych odznak, oznak i oznaczeń, jednolicie w całej jednostce.

- Obowiązkowe jest noszenie Krzyża Harcerskiego oraz w przypadku instruktorów, podkładki pod Krzyżem oznaczającej posiadany stopień instruktorski. Nie dopuszcza się naszywania plakietek sprawności, znaków służb bądź plakietek z imprez.
115. Podczas zajęć na wodzie dopuszcza się noszenie granatowych lub czarnych czapek sportowych z daszkiem osłaniającym oczy przed słońcem, jednolicie dla całego środowiska.
116. Zasady noszenia odznak i oznak oraz oznaczania funkcji na granatowej koszuli instruktorskiej z krótkim rękawem wzoru ZHP stosuje się odpowiednio, za zastrzeżeniem postanowień pkt 114.
117. Na bluzie mundurowej kroju marynarskiego w kolorze granatowym wzoru ZHP z kołnierzem marynarskim sznur funkcyjny noszony według opisu spod ramienia nosi się wokół szyi pod kołnierzem, tak by węzeł lub suwak widoczny był w sznurowaniu dekoltu, zaś zakończenie sznura wpuszczone było w rozcięcie stanowiące przedłużenie kołnierza z przodu munduru.
118. Ze względów bezpieczeństwa podczas zajęć na wodzie nie wolno nosić odstających ani zwisających elementów umundurowania, w tym sznura funkcyjnego na mundurze instruktorskim i odznak noszonych na pasku na prawej kieszeni munduru instruktorskiego. Dopuszcza się noszenie tych odznak na patce prawej kieszeni na stałe.
119. Podczas udziału w dużych, krajowych i międzynarodowych przedsięwzięciach żeglarskich oraz podczas pływania na żaglowcach dopuszcza się modyfikacje zasad noszenia odznak na mundurze wynikające ze specyfiki sytuacji i/lub tradycji, np. oznaczanie aktualnie pełnionych funkcji oficerskich na naramiennikach. (Magda).
120. Pod kołnierzem instruktorskiej bluzy „olimpijki” nie nosi się chusty ani krajki, dopuszczalne jest noszenie chusty w sposób skautowy.
121. Pod bluzę „olimpijkę” zakłada się jednolity podkoszulek (T-shirt) lub półgolf w kolorze białym, granatowym lub czarnym bądź białą koszulę z czarnym krawatem, jednolicie dla całej jednostki.

F. Odznaki i oznaki

122. Wzory odznak i oznak określa Załącznik nr 2 do niniejszego Regulaminu.
123. Stopnie harcerskie można oznaczać na jeden z trzech sposobów:
- 1) na Krzyżu Harcerskim,
  - 2) na naramiennikach bądź naszywkach specjalności wodnej,
  - 3) zarówno na Krzyżu Harcerskim, jak i na naramiennikach bądź naszywkach specjalności wodnej.
124. Jeśli członek ZHP jest uprawniony do noszenia kilku odznak umieszczanych na pasku na prawej kieszeni (pkt 141), dopuszcza się noszenie części z nich na patce prawej kieszeni. Nie dotyczy to Znaczka Zucha noszonego przez instruktorki i instruktorów pracujących z zuchami, który zawsze umieszcza się na pasku.

G. Rozmieszczenie odznak i oznak na mundurze

I. Mundur podstawowy damski - harcerski

II. Mundur podstawowy męski - harcerski

III. Mundur specjalności wodnej - harcerski

IV. Mundur podstawowy zuchowy - damski

V. Mundur podstawowy zuchowy - męski

VI. Mundur specjalności wodnej - zuchowy

VII. Nakrycie głowy

125. Lilijka na nakryciu głowy:
- 1) członkowie ZHP noszą lilijkę wzoru podstawowego,
  - 2) członkowie drużyn specjalności wodnej noszą lilijkę specjalności wodnej,
  - 3) harcerki, harcerze, harcerki starsze, harcerze starsi, wędrowniczki, wędrownicy oraz członkowie starszyny harcerskiej noszą lilijkę w kolorze srebrnym, zaś instruktorki i instruktorzy noszą lilijkę w kolorze złotym,
  - 4) wzory lilijek przedstawia Załącznik nr 2.

VIII. Naramienniki

126. Postanowienia niniejszego działu dotyczą mundurów innych niż bluza mundurowa specjalności wodnej.
127. Naramienniki:
- 1) członkowie ZHP mogą nosić na naramiennikach munduru pochewki w barwach środowiska z oznaczeniami stopni harcerskich, mogące dodatkowo zawierać numer drużyny lub szczepecu;
  - 2) członkowie środowisk specjalności wodnej noszą mundury instruktorskie mogą nosić na czarnych naramiennikach lub bezpośrednio na naramiennikach munduru naszywki z oznaczeniami stopni harcerskich według wzorów przedstawionych w Załączniku nr 2.
128. Naramiennik wędrowniczy i naramiennik starszoharcerski noszone są w postaci pochewki na lewym naramienniku munduru.

IX. Prawy rękaw

129. Plakietka specjalności harcerskiej: członkowie ZHP należący do jednostek specjalnościowych innych niż jednostki specjalności wodnej i żeglarskiej noszą na prawym rękawie w odległości 1-3 cm od miejsca wszycia rękawa.
130. Odznaki kwalifikacji specjalności wodnej:
- 1) na prawym rękawie poniżej plakietki specjalności można nosić odznaki posiadanych kwalifikacji specjalnościowych według wzoru określonego w Załączniku nr 2,
  - 2) członkowie specjalności wodnej i żeglarskiej noszą te odznaki w miejscu przewidzianym na plakietkę specjalności.
131. Plakietka przynależności do organizacji skautowej innej niż WOSM, WAGGGS i ISGF (m.in. ICCS, ICCG, DESMOS): można nosić 5 cm poniżej miejsca wszycia rękawa.
132. Plakietka Odznaki Skautów Świata (SWA) i plakietka Tutora SWA: można nosić 5 cm poniżej miejsca wszycia rękawa lub poniżej plakietki opisanej w pkt 131.
133. Oznaczenia tropów:
- 1) tropy zuchowego
    - a. odznaką tropu zuchowego jest trójkąt równoboczny o boku 3,5 cm z tłem fioletowym z symbolem tropu; w przypadku wyszywania odznak

tropów zastosowanie mają postanowienia szczegółowe ujęte w Załączniku nr 2;

- b. wzory tropów zuchowych określają programy tropów zuchowych;
- c. odznaki tropów naszywa się, poczynając od góry rękawa, według schematu przyjętego w gromadzie.

2) tropy harcerskie, starszoharcerskie, wędrownicze

- a. odznaką tropu harcerskiego, starszoharcerskiego, wędrowniczego jest kwadrat wierzchołkiem skierowany ku górze, o boku 4 cm, z tłem fioletowym z symbolem ścieżki tematycznej; w przypadku wyszywania odznak tropów zastosowanie mają postanowienia szczegółowe ujęte w Załączniku nr 2;
- b. wzory ścieżek tematycznych tropów określone są w materiałach Rady Naczelnej ZHP prezentujących przykłady tropów odpowiedniego poziomu;
- c. kolejne zdobyte tropy z danej ścieżki tematycznej oznacza się żółtym obszyciem kolejnych boków kwadratu, tak że odznaka z jednym bokiem żółtym oznacza zdobycie 2 tropów, z 2 bokami żółtymi - 3 tropów itd.;
- d. odznaki tropów naszywa się lub wyszywa, poczynając od góry rękawa.

134. Oznaczenia sprawności:

1) sprawności zuchowe

- a. odznaką sprawności zuchowych jest trójkąt równoboczny o boku 3,5 cm z tłem żółtym z symbolem sprawności; w przypadku wyszywania odznak sprawności zastosowanie mają postanowienia szczegółowe ujęte w Załączniku nr 2;
- b. wzory graficzne poszczególnych sprawności określają programy sprawności zuchowych;
- c. odznaki sprawności naszywa się lub wyszywa, poczynając od góry rękawa, według schematu przyjętego w gromadzie.

2) sprawności harcerskie

- a. harcerki, harcerze, harcerki starsze, harcerze starsi, wędrowniczki i wędrownicy noszą na prawym rękawie oznaczenia sprawności harcerskich; dopuszcza się noszenie tych oznaczeń również przez instruktorów i członków starszyny harcerskiej pracujących w gromadach i drużynach;
- b. odznaką sprawności harcerskich jest krążek o średnicy 3 cm z tłem granatowym z symbolem sprawności; w przypadku wyszywania odznak sprawności zastosowanie mają postanowienia szczegółowe ujęte w Załączniku nr 2;
- c. wzory graficzne poszczególnych sprawności określają programy sprawności harcerskich;
- d. poziomy trudności oznacza się kolorem obwódki odznaki sprawności:
  - * - obwódka granatowa
  - ** - obwódka zielona

*** - obwódka czerwona

**** - obwódka czarna

- e. odznaki sprawności naszywa się lub wyszywa poniżej oznaczeń tropów.

X. Prawa pierś

135. Naszywka z oznaczeniem stopnia harcerskiego:
- 1) na bluzie mundurowej specjalności wodnej członkowie ZHP inni niż zuchy noszą naszywkę z oznaczeniem stopnia harcerskiego wzoru określonego w Załączniku nr 2,
  - 2) naszywka noszona jest symetrycznie do naszywki opisanej w pkt 143 względem osi symetrii munduru.
136. Oznaczenia wyzwań:
- 1) odznaką wyzwania jest pin w kolorze czerwonym z symbolem pióra;
  - 2) kolejne wyzwania oznacza się kolejnymi pinami; dopuszcza się zastąpienie kilku pinów jednym pinem lub plakietką zawierającymi odpowiednią liczbę symboli pióra;
  - 3) odznaki wyzwań noszone są nad patką prawej kieszeni;
  - 4) na bluzie mundurowej specjalności wodnej odznaki wyzwań noszone są pod lokalizacją patki z oznaczeniem stopnia harcerskiego, symetrycznie względem jej osi.
137. Odznaka honorowa, w tym odznaka seniorów harcerskich:
- 1) noszona nad patką prawej kieszeni, na osi symetrii kieszeni lub na patce prawej kieszeni;
  - 2) na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszona pod lokalizacją prawej patki z oznaczeniem stopnia harcerskiego, na jej osi symetrii.
138. Plakietki okolicznościowe w formie paska:
- 1) noszone bezpośrednio nad patką prawej kieszeni,
  - 2) na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone pod lokalizacją patki z oznaczeniem stopnia harcerskiego, na wysokości prawej piersi, poniżej odznaki honorowej i odznak znaków służb, jeśli są noszone.
139. Pozostałe odznaki (aktywności, biegłości, okolicznościowe) w formie pinów, w tym odznaka biegłości "Trzy pióra":
- 1) noszone na patce prawej kieszeni,
  - 2) na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone pod lokalizacją patki z oznaczeniem stopnia harcerskiego, poniżej lokalizacji plakietek okolicznościowych w formie paska.
140. Odznaki aktywności, biegłości, okolicznościowe oraz inne plakietki okolicznościowe noszone na prawej kieszeni. Na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone poniżej lokalizacji odznak i oznak opisanych w pkt 135-138.
141. Odznaki noszone na pasku:
- 1) Sposób noszenia:
    - a. noszone na pasku umieszczonym na prawej kieszeni, przypiętym pod patką guzikiem zapinającym patkę;

- b. na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone pod lokalizacją patki z oznaczeniem stopnia harcerskiego, na lewo od jej osi symetrii, na wysokości lokalizacji odznak znaków służb,
  - c. odznaki noszone są na pasku skórzanym koloru brązowego lub czarnego, o ile regulamin danej odznaki nie stanowi inaczej,
  - d. zespoły instruktorskie mogą wprowadzić swój wzór paska,
- 2) Znaczek Zucha: noszony jest przez instruktorów pracujących z zuchami,
  - 3) Odznaka Kadry Kształcącej,
  - 4) odznaka Miana Kadry Wspierającej,
  - 5) Odznaka Kadry Programowej,
  - 6) Odznaka HSR,
  - 7) odznaki wyszkolenia specjalnościowego i aktywności specjalnościowej (mogą być także noszone bezpośrednio na kieszeni) - o ile regulamin danej odznaki nie określa innego sposobu jej noszenia,
  - 8) Odznaka Nieprzetartego Szlaku: noszona jest przez instruktorów Nieprzetartego Szlaku.

XI. Lewa pierś

- 142. Odznaka tożsamościowa
  - 1) Krzyż Harcerski
    - a. Krzyż Harcerski noszą członkowie ZHP po złożeniu Przysiężenia Harcerskiego,
    - b. pod Krzyżem Harcerskim instruktorzy noszą filcowe podkładki w kolorze posiadanego stopnia,
    - c. w przypadku żałoby narodowej lub wewnętrznej Związku Harcerstwa Polskiego na Krzyżu noszona jest przepaska z czarnej aksamitki lub wstążki - po przekątnej, z prawego górnego rogu,
    - d. na Krzyżu Harcerskim można nabijać oznaczenia stopni harcerskich.
  - 2) Lilijka: harcerze realizujący próbę harcerza noszą srebrną lilijkę wzoru podstawowego w miejscu Krzyża Harcerskiego.
  - 3) Znaczek Zucha
    - a. Znaczek Zucha noszony jest przez zuchy po złożeniu Obietnicy Zucha,
    - b. po przejściu do drużyny harcerskiej można nosić Znaczek Zucha jako odznakę pamiątkową, w miejscu opisanym w pkt 141.
  - 4) Odznaka tożsamościowa noszona jest nad lewą kieszenią, na osi jej symetrii. Na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszona jest na lewej piersi.
- 143. Naszywka z symbolem wędrowniczej watry, róży wiatrów lub oznaczeniem stopnia harcerskiego:
  - 1) na bluzie mundurowej specjalności wodnej członkowie ZHP, którzy otrzymali naramiennik wędrowniczy lub naramiennik starszoharcerski, noszą czarną naszywkę z symbolem odpowiednio wędrowniczej watry lub róży wiatrów wzoru określonego w Załączniku nr 2;

- 2) pozostali członkowie ZHP specjalności wodnej inni niż zuchy noszą w tym miejscu naszywkę identyczną z określoną w pkt 136.4);
  - 3) naszywka noszona jest pionowo nad Krzyżem Harcerskim, tak że oś jej symetrii przechodzi przez środek Krzyża.
144. Harcerski Znak Spadochronowy:
- 1) odznaka wzorowana na znaku spadochronowym Sił Zbrojnych RP. Przedstawia orła pikującego do walki, trzymającego w szponach lilijkę harcerską,
  - 2) odznakę nosi się 2 cm powyżej Krzyża Harcerskiego. Pod odznaką można nosić podkładkę filcową oznaczającą liczbę wykonanych skoków.
145. Harcerski Znak Balonowy: odznakę nosi się 2 cm powyżej Krzyża Harcerskiego.
146. Oznaczenia służby instruktorskiej:
- 1) oznaczeniem służby instruktorskiej są metalowe listki dębu przyznawane zgodnie z zasadami przyjętymi w hufcu,
  - 2) listki dębu noszone są wokół Krzyża Harcerskiego, poczynając od dołu,
  - 3) srebrny listek oznacza 3 lata służby, złoty - 5 lat służby.
147. Ordery, odznaczenia, baretki:
- 1) na mundurze można nosić posiadane odznaczenia państwowe, wojskowe, skautowe i harcerskie lub ich baretki;
  - 2) w sytuacjach uroczystych na mundurze można nosić najwyższe posiadane odznaczenie, odznaczenia państwowe klas I-III nosi się wówczas w sposób dla nich przewidziany, pozostałe odznaczenia umieszcza się nad lewą kieszeń pod Krzyżem Harcerskim;
  - 3) na co dzień nosi się baretki odznaczeń, umieszczane w rzędach nie przekraczających szerokości kieszeni, bezpośrednio nad górnym szwem patki lewej kieszeni, symetrycznie względem jej osi.
148. Logo ZHP i flaga Polski są wyhaftowane na mundurze na stałe. Na kurtce munduru galowego flaga Polski umieszczona jest w formie. Na fladze Polski nie wolno umieszczać żadnych innych znaków.
149. Plakietka WOSM/WAGGGS/ISGF:
- 1) plakietki WOSM noszone są przez członków ZHP płci męskiej innych niż wskazani w podpunkcie 3,
  - 2) plakietki WAGGGS noszone są przez członków ZHP płci żeńskiej innych niż wskazani w podpunkcie 3,
  - 3) plakietki ISGF noszone są przez seniorki i seniorów aktywnych tylko w tej grupie członkowskiej,
  - 4) plakietki WOSM, WAGGGS i ISGF noszone są na lewej kieszeni, symetrycznie względem jej osi,
  - 5) na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone są one poniżej odznaki tożsamościowej, symetrycznie względem linii pionowej przechodzącej przez jej środek.

- 6) na mundurze instruktorskim dopuszczalne jest noszenie plakietek WOSM/WAGGGS/ISGF w formie metalowej przypinki.
150. Gwiazdki zuchowe:
- 1) oznaczenie gwiazdek zuchowych w kolorze wybranym przez gromadę,
  - 2) noszone nad patką lewej kieszeni poniżej Znaczką Zucha, symetrycznie względem osi symetrii kieszeni,
  - 3) na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone poniżej Znaczką Zucha, symetrycznie względem linii pionowej przechodzącej przez jego środek, powyżej plakietki WOSM lub WAGGGS.

XII. Lewy rękaw

151. Flaga Polski: na lewym rękawie bluzy mundurowej specjalności wodnej wyhaftowana jest na stałe. Na fladze Polski nie wolno umieszczać żadnych innych znaków.
152. Oznakami środowiska są plakietki środowisk, do których należy członek ZHP, tzn.: gromady, drużyny, szczepu, związku drużyn, hufca, chorągwi bądź Głównej Kwatery ZHP, które:
- 1) noszone są na lewym rękawie munduru, 1-3 cm poniżej wszycia rękawa.
  - 2) na bluzie mundurowej specjalności wodnej noszone są poniżej flagi Polski.
153. Herb miasta, gminy, powiatu, w którym dane środowisko działa lub ma siedzibę: może być noszony na lewym rękawie munduru poniżej oznaki środowiska, w środkowej części ramienia.
154. Oznaczenie funkcji szóstkowego w gromadzie zuchowej:
- 1) krokiewka wzoru opisanego w Załączniku nr 2, w kolorze wybranym przez gromadę;
  - 2) noszona na lewym rękawie munduru poniżej oznaki środowiska, a powyżej lokalizacji herbu miasta, w części środkowej ramienia.
155. Lilijka instruktorska: instruktorzy mogą nosić w środkowej części lewego rękawa, poniżej oznak opisanych w pkt 152 i 153, filcową bądź haftowaną lilijkę w kolorze posiadanego stopnia instruktorskiego.

H. Oznaczenie funkcji

156. Członkowie ZHP, którzy nie pełnią żadnej funkcji, nie noszą sznurów funkcyjnych.
157. Jeśli członek ZHP pełni wyłącznie funkcję oznaczaną suwakiem, dla której nie określono oznaczenia sznurem funkcyjnym, określenie „sznur pełnionej funkcji podstawowej” oznacza sznur szary noszony spod ramienia. Sznur szary noszony spod ramienia można też wykorzystać jako sznur funkcji podstawowej do oznaczenia pełnionej funkcji, nawet jeśli członek ZHP miałby prawo użycia w tym charakterze innego sznura z racji pełnionej innej funkcji.
158. Na sznurze noszonym spod ramienia bez suwaka wiąże się węzeł/węzły, który można zastąpić suwakiem/suwakami.

159. W przypadku pełnienia kilku funkcji oznaczanych suwakami w identyczny sposób (np. namiestnika i członka HKSI) stosuje się tylko jedno oznaczenie (nie kumuluje się oznaczeń).
160. W przypadku pełnienia kilku funkcji niemożliwych do jednoczesnego oznaczenia (np. drużynowego i członka komendy hufca) wybór sznura dokonuje się według charakteru danego wystąpienia.
161. Drużyna, gromada:
- 1) drużynowy – sznur granatowy, noszony spod ramienia;
  - 2) pomocnik drużynowego w drużynie NS – sznur zielony z dwoma granatowymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 3) przyboczny – sznur zielony, noszony spod ramienia;
  - 4) funkcyjny drużyny – sznur pełnionej funkcji podstawowej z zielonym suwakiem, noszony spod ramienia;
  - 5) zastępowy – sznur brązowy, noszony spod ramienia;
  - 6) funkcyjny zastępy – sznur szary z brązowym suwakiem, noszony spod ramienia.
162. Krag, klub:
- 1) komendant/przewodniczący kręgu – sznur biało-granatowy, noszony spod ramienia;
  - 2) szef klubu specjalnościowego – sznur czerwony, noszony spod ramienia;
  - 3) funkcyjny klubu specjalnościowego, w tym szef wyszkolenia specjalnościowego – sznur pełnionej funkcji podstawowej z czerwonym suwakiem, noszony spod ramienia.
163. Szczep:
- 1) komendant szczepu – sznur granatowy, poczwórnice plecione, noszony z ramienia;
  - 2) zastępca komendanta szczepu – sznur granatowy z dwoma węzłami lub granatowymi suwakami, noszony z ramienia;
  - 3) członek komendy szczepu, funkcyjny szczepu – sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym granatowym suwakiem.
164. Związek drużyn:
- 1) komendant związku drużyn – sznur granatowo-srebrny, poczwórnice plecione, noszony z ramienia;
  - 2) zastępca komendanta związku drużyn – sznur granatowo-srebrny z dwoma węzłami lub granatowo-srebrnymi suwakami, noszony z ramienia;
  - 3) członek komendy związku drużyn – sznur granatowo-srebrny z dwoma węzłami lub granatowo-srebrnymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 4) funkcyjny związku drużyn – sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym granatowo-srebrnym suwakiem lub sznur granatowo-srebrny, noszony spod ramienia.
165. Hufiec:
- 1) komendant hufca – sznur srebrny, poczwórnice plecione, noszony z ramienia;
  - 2) skarbnik hufca – sznur srebrny z dwoma węzłami lub srebrnymi suwakami, noszony z ramienia;
  - 3) zastępca komendanta hufca – sznur srebrny z jednym węzłem lub srebrnym suwakiem, noszony z ramienia;

- 1) członek komendy hufca – sznur srebrny z dwoma węzłami lub srebrnymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 2) przewodniczący komisji rewizyjnej hufca - sznur srebrny z trzema białymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 3) wiceprzewodniczący komisji rewizyjnej hufca – sznur srebrny z dwoma białymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 4) członek komisji rewizyjnej hufca – sznur srebrny z jednym białym suwakiem, noszony spod ramienia;
- 5) przewodniczący sądu harcerskiego hufca – sznur srebrny z trzema fioletowymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 6) wiceprzewodniczący sądu harcerskiego hufca – sznur srebrny z dwoma fioletowymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 7) członek sądu harcerskiego hufca – sznur srebrny z jednym fioletowym suwakiem, noszony spod ramienia;
- 8) szef hufcowego lub międzyhufcowego zespołu instruktorskiego – sznur srebrny z jednym węzłem lub srebrnym suwakiem, noszony spod ramienia;
- 9) członek hufcowego lub międzyhufcowego zespołu instruktorskiego lub funkcyjny hufca – sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym srebrnym suwakiem.

2. Chorągiew:

- 1) komendant chorągwi – sznur złoty, poczwórnie pleciony, noszony z ramienia;
- 2) skarbnik chorągwi – sznur złoty z dwoma węzłami lub złotymi suwakami, noszony z ramienia;
- 3) zastępca komendanta chorągwi, – sznur złoty z jednym węzłem lub złotym suwakiem, noszony z ramienia;
- 4) członek komendy chorągwi – sznur złoty z dwoma węzłami lub złotymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 5) przewodniczący rady chorągwi – sznur złoty z trzema węzłami lub złotymi suwakami, noszony z szyi;
- 6) zastępca przewodniczącego rady chorągwi – sznur złoty z dwoma węzłami lub złotymi suwakami, noszony z szyi;
- 7) członek rady chorągwi – sznur złoty z jednym węzłem lub złotym suwakiem, noszony z szyi;
- 8) przewodniczący komisji rewizyjnej chorągwi – sznur złoty z trzema białymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 9) wiceprzewodniczący komisji rewizyjnej chorągwi – sznur złoty z dwoma białymi suwakami, noszony spod ramienia;
- 10) członek komisji rewizyjnej chorągwi – sznur złoty z jednym białym suwakiem, noszony spod ramienia;
- 11) przewodniczący sądu harcerskiego chorągwi – sznur złoty z trzema fioletowymi suwakami, noszony spod ramienia;

- 12) wiceprzewodniczący sądu harcerskiego chorągwi – sznur złoty z dwoma fioletowymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 13) członek sądu harcerskiego chorągwi – sznur złoty z jednym fioletowym suwakiem, noszony spod ramienia;
  - 14) szef zespołu instruktorskiego chorągwi – sznur złoty z jednym węzłem lub złotym suwakiem, noszony spod ramienia;
  - 15) członek zespołu instruktorskiego chorągwi lub funkcyjny chorągwi – sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym złotym suwakiem.
3. Władze naczelne:
- 1) przewodniczący ZHP – sznur skórzany z trzema skórzanymi suwakami, noszony z szyi;
  - 2) wiceprzewodniczący ZHP – sznur skórzany z dwoma skórzanymi suwakami, noszony z szyi;
  - 3) członek Rady Naczelnej ZHP – sznur skórzany z jednym skórzanym suwakiem noszony z szyi;
  - 4) naczelnik ZHP – sznur skórzany, poczwórnie pleciony, noszony z ramienia;
  - 5) skarbnik ZHP – sznur skórzany z dwoma skórzanymi suwakami, noszony z ramienia;
  - 6) zastępca naczelnika – sznur skórzany z jednym skórzanym suwakiem, noszony z ramienia;
  - 7) członek Głównej Kwatery ZHP – sznur skórzany z dwoma skórzanymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 8) przewodniczący Centralnej Komisji Rewizyjnej – sznur skórzany z trzema białymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 9) wiceprzewodniczący Centralnej Komisji Rewizyjnej – sznur skórzany z dwoma białymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 10) członek Centralnej Komisji Rewizyjnej – sznur skórzany z jednym białym suwakiem, noszony spod ramienia;
  - 11) przewodniczący Naczelnego Sądu Harcerskiego – sznur skórzany z trzema fioletowymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 12) wiceprzewodniczący Naczelnego Sądu Harcerskiego – sznur skórzany z dwoma fioletowymi suwakami, noszony spod ramienia;
  - 13) członek Naczelnego Sądu Harcerskiego – sznur skórzany z jednym fioletowym suwakiem, noszony spod ramienia;
  - 14) szef centralnego zespołu instruktorskiego – sznur skórzany z jednym węzłem lub skórzanym suwakiem, noszony spod ramienia;
  - 15) instruktor zespołu centralnego lub funkcyjny poziomu centralnego – sznur pełnionej funkcji podstawowej z jednym skórzanym suwakiem.
4. Pozostałe funkcje:
- 1) Kapelani harcerscy noszą sznur fioletowy spod ramienia:
    - a. Naczelny Kapelan ZHP - ze skórzanym suwakiem.
    - b. kapelan chorągwi - ze złotym suwakiem,
    - c. kapelan hufca - ze srebrnym suwakiem,

- d. kapelan związku drużyn - z granatowo-srebrnym suwakiem,
- e. kapelan szczepu - z granatowym suwakiem,
- f. kapelan drużyny - z zielonym suwakiem.

ZAŁĄCZNIK NUMER 1: Wzory elementów munduru

Elementy uniwersalne

Pas harcerski wzoru ZHP

Pas skórzany lub skóropodobny w kolorze brązowym bądź czarnym lub pas parczany w kolorze czarnym bądź zielonym. Pas spinany jest okrągłą klamrą metalową o średnicy 4,5 cm. W części środkowej klamry umieszczony jest napis „ZHP”, a w otoku wieniec -w połowie złożony z liści dębowych, a w połowie z liści laurowych.

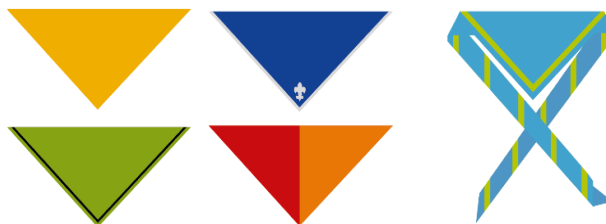
Pas zuchowy wzoru ZHP

Pas skórzany lub skóropodobny w kolorze brązowym bądź czarnym lub pas parczany w kolorze czarnym bądź zielonym. Pas spinany jest okrągłą klamrą metalową o średnicy 4 cm. W części środkowej klamry umieszczony jest wizerunek wschodzącego słońca z promieniami rozchodzącymi się w stronę zewnętrznej, górnej części klamry, a na dolnej połowie otoka- napis „Czuj”.

Chusta środowiska

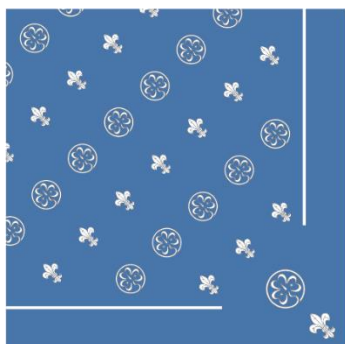
Chusta w kształcie trójkąta o bokach 70×70×100 cm, o określonych barwach i ich układzie. Krawędzie mogą być obszyte gładką bądź ozdobną tasiemką. Na chuście mogą być naszyte bądź wyhaftowane oznaki środowiska. Projekt (wzór i barwy) chusty jest ustalany przez środowisko i stanowi element jego obrzędowości. Dopuszcza się wybór przez środowisko chust o wymiarach 93×93×130 cm.

Chusta narodowa wzoru ZHP

Chusta w kształcie trójkąta o bokach 93×93×130 cm, czerwona, obszyta w odległości 1 cm od krawędzi białą taśmą o szerokości 1 cm. W dolnym rogu chusty wyhaftowane godło Rzeczypospolitej Polskiej i napis „POLSKA”.

Krawat instruktorski wzoru ZHP

Krawat w kolorze zielonym lub granatowym, ze skośnymi paskami z logo ZHP.

Apaszka instruktorska wzoru ZHP

Apaszka w kolorze granatowym z wzorem w szare lilijki harcerskie na przemian z koniczynkami WAGGGS.

Kapelusz skautowy model „Olga”

Kapelusz wykonany z półkapalina wełnianego o wysokości główki 10 cm i szerokości runda 7,5 cm. Zdobienie kapelusza: główka owinięta 3 razy sznurkiem kręconym z boku zakończonym przepinką, na rondzie w odległości 1 cm od główki nabite są symetrycznie dwa oczka metalowe, przez które przeciągnięty jest sznurek kręcony o długości 125 cm, zakończony węzłami. Wewnątrz kapelusza wszyty potnik ze wstążki rypsowej o szerokości 2,5 cm.

Mundur podstawowy

Spódnica mundurowa wzoru ZHP

Spódnica w kolorze szarym (odcień ciemniejszy od odcienia koszuli mundurowej), sięgająca do kolan, uszyta z dwóch części materiału ubraniowego, zapinana na lewym biodrze na 3 płaskie guziki. Po bokach (na szwach) dwie nakładane kieszenie zapinane na patkę z guzikiem (guzik płaski ZHP), umieszczone na takiej wysokości, by górna krawędź kieszeni znajdowała się w przybliżeniu w połowie długości spódnicy.

Krótkie spodnie mundurowe wzoru ZHP - damskie

Krótkie spodnie w kolorze czarnym, rozporek zapinany na guziki, po bokach dwie kieszenie cięte skośnie, z tyłu po prawej stronie nakładana kieszeń z patką zapinaną na guzik (guzik płaski ZHP).

Krótkie spodnie mundurowe wzoru ZHP - męskie

Krótkie spodnie w kolorze zielonym (odcień ciemniejszy od odcienia koszuli mundurowej), rozporek zapinany na guziki, po bokach dwie kieszenie cięte skośnie i dwie nakładane kieszenie, z patkami zapinanymi na guziki (guzik płaski ZHP), z tyłu po prawej stronie nakładana kieszeń z patką zapinaną na guzik (guzik płaski ZHP).

Koszula mundurowa wzoru ZHP

Koszula w kolorze szarym (damska) bądź zielonym (męska), z długim rękawem zakończonym mankietem zapinanym na guziki płaskie, z miękkim kołnierzem przypinanym na rogach guzikami na stopce, z naramiennikami wszywanymi, zapinanymi na guziki płaskie, wpuszczana w spodnie lub spódnicę. Rozcięcie rękawów na tyle głębokie, by umożliwić wygodne podwijanie rękawów. Z przodu koszula wykończona jest listwą i na całej długości zapinana na guziki - najwyższy i najniższy płaskie, pozostałe na stopce. Na wysokości klatki piersiowej umieszczone są dwie nakładane kieszenie, z patkami zapinanymi na guziki na stopce. Wszystkie guziki wzoru ZHP. W przypadku koszuli męskiej: z tyłu koszuli karczek z kontrafałdą do wewnątrz.

Koszula mundurowa letnia wzoru ZHP

Koszula mundurowa w kolorze szarym (damska) bądź zielonym (męska), z krótkim rękawem zakończonym mankietem, z naramiennikami wszywanymi, zapinanymi na guziki płaskie w kolorze materiału. Z przodu koszula wykończona jest listwą i na całej długości zapinana na guziki w kolorze koszuli; na wysokości klatki piersiowej umieszczone są dwie nakładane kieszenie z kontrafałdą na zewnątrz, z patkami zapinanymi na guziki.

Bluza mundurowa seniorek wzoru ZHP

Bluza mundurowa w kolorze szarym, taliowana, z rękawem długości $\frac{3}{4}$ bez mankietu, z naramiennikami wszywanymi, zapinanymi na guziki płaskie, wykładana na spódnicę lub spodnie. Z przodu wykończona jest listwą i zapinana na guziki na stopce. Na wysokości klatki piersiowej umieszczone są dwie nakładane kieszenie, na wysokości pasa dwie kolejne; wszystkie kieszenie z patkami zapinanymi na guziki na stopce. Wszystkie guziki wzoru ZHP. Kołnierz miękki, kroju włoskiego, bez guzika do spinania pod szyją, przypinany na rogach na guziki na stopce.

Guzik mundurowy płaski wzoru ZHP

Guzik metalowy, okrągły, płaski z centralnym zagłębieniem, w kolorze oksydowanym, z gładkim obrzeżem i dwoma napisami „ZHP” umieszczonymi na przedniej powierzchni guzika, symetrycznie względem środka.

Guzik mundurowy na stopce wzoru ZHP

Guzik metalowy, okrągły, na stopce, w kolorze oksydowanym, z gładkim obrzeżem i lilijką ZHP pośrodku.

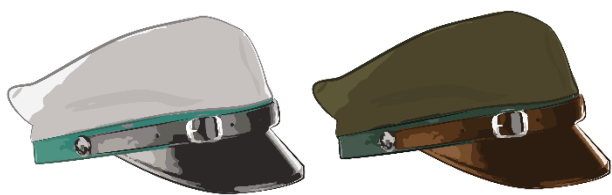
Kapeluszuchowy wzoru ZHP

Miękki tekstylny kapelusz o półkulistej główce, z rondem szerokości 5 cm. Przytrzymywany pod brodą sznurkiem z suwakiem. Na przodzie główki wyhaftowane logo ZHP.

Czapkauchowa

Czapka „bejsbolówka” w jednolitym kolorze wybranym przez gromadę. Na przodzie główki logo ZHP lub emblemat wybrany przez gromadę, np. znaczek gromady.

Rogatywka wzoru ZHP

Czapka rogatywka w kolorze szarym (damska) bądź zielonym (męska), zszyta z czterech brytów ostro wyciętych, stykających się pośrodku dna. Przeciętna szerokość brytu 17 cm, wysokość 11 cm, daszek czarny (damska) lub brązowy (męska),

pochylony ku przodowi, szerokość pośrodku 6 cm, obsyty na krawędzi. Otok sukienny ciemnozielony wysokości 1,6 cm. Na otoku nad daszkiem umieszczony jest dwuczęściowy pasek skórzany w kolorze daszka, szerokości 1,5 cm, zapinany na klamerkę metalową, przymocowany dwoma bolcami w kolorze srebrnym o kształcie główki z lilijką harcerską w środku, jak przy guziku harcerskim.

Mundur specjalności wodnej

Bluza harcerska wzoru ZHP

Bluza kroju marynarskiego w kolorze granatowym zakładana przez głowę, z materiału ubraniowego (tropik morski), lekko dopasowana, wypuszczana na spodnie lub spódnicę. Bluza w rozcięciach u dołu po bokach i z przodu na przedłużeniu dekoltu jest sznurowana granatową lub czarną tasiemką. W dolnej części bluzy mogą znajdować się dwie wewnętrzne kieszenie w szwach bocznych. Rękawy koszulowe długie, ujęte w mankiety zapinane na jeden płaski guzik z gładkim obrzeżem i lilijką połączoną w środku kotwicą. Przy mankietach rękawów trzy zaszewki. Rozcięcie w rękawie na tyle długie, aby można go było podwijać.

Na bluzę nakładany jest kołnierz marynarski, mocowany na 5 guzików: granatowy, obszywany trzema rzędami białej tasiemki lub biały, obszywany trzema rzędami granatowej tasiemki.

Granatowa koszula instruktorska wzoru ZHP

Granatowa koszula mundurowa z krótkim rękawem zakończonym mankietem, z naramiennikami wszywanymi, zapinanymi na guziki płaskie w kolorze materiału, wpuszczana w spodnie lub spódnicę. Z przodu koszula wykończona jest listwą i na całej długości zapinana na guziki w kolorze koszuli; na wysokości klatki piersiowej umieszczone są dwie nakładane kieszenie z kontrafaldą na zewnątrz, z patkami zapinanymi na guziki.

Spódnica mundurowa

Spódnica w kolorze granatowym.

Guzik mundurowy na stopce

Guzik metalowy, okrągły, na stopce, w kolorze złotym lub oksydowanym, z gładkim obrzeżem i lilijką połączoną z kotwicą pośrodku.

Czapka zuchowa „amerykanka”

Miękka biała czapka marynarska, płócienna, z wywiniętymi do góry brzegami. Z przodu naszyty emblemat lilijki specjalności wodnej ZHP na tle wschodzącego słońca.

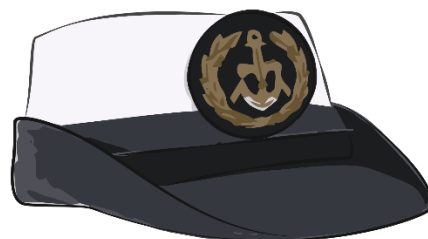

Marynarska czapka garnizonowa

Czapka garnizonowa wzoru stosowanego w Marynarce Wojennej RP i Marynarce Handlowej, z czarnym gładkim daszkiem, czarnym paskiem spiętym złotymi guzikami z gładkim obrzeżem i lilijką połączoną w środku kotwicą. Na otoku czarna wstążka. Główka czapki sztywna płaska, granatowa lub biała. Na czapkach z granatową główką w okresie letnim nosi się biały pokrowiec.

Marynarski damski kapelusz garnizonowy

Damski kapelusz garnizonowy wzoru stosowanego w Marynarce Wojennej RP i Marynarce Handlowej, z czarnym rondem i czarną wstążką. Główka kapelusza sztywna, biała.

ZAŁĄCZNIK NUMER 2

Wzory odznak i oznak

Wzory odznak określone są w Statucie ZHP lub właściwych Uchwałach Głównej Kwatery ZHP. Poniżej podano je wyłącznie w celach informacyjnych.

Oznaki i odznaki uniwersalne

Krzyż Harcerski

Znacek Zucha

Lilijka ZHP

Oznaczenie żałoby

W przypadku żałoby narodowej lub żałoby wewnętrznej Związku Harcerstwa Polskiego - ogłoszonej rozkazem Naczelnika ZHP, komendanta chorągwi, hufca, związku drużyn, szczepu lub drużynowego - harcerze i instruktorzy z jednostki, w której wydano rozkaz, nakładają na Krzyż Harcerski lub jego miniaturkę przepaskę z czarnej aksamitki lub wstążki i noszą ją do chwili zakończenia żałoby.

Gwiazdki zuchowe

Plakietki w barwach środowiska

Zuch ochoczy

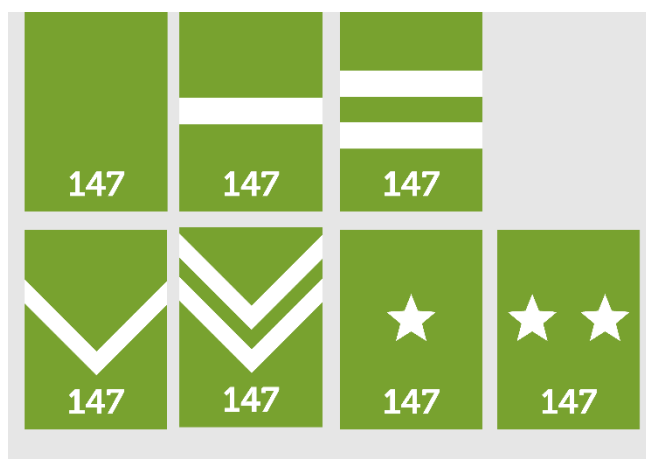
Zuch sprawny

Zuch zaradny

Oznaczenia stopni harcerskich na naramiennikach

Naramienniki w barwach środowiska.

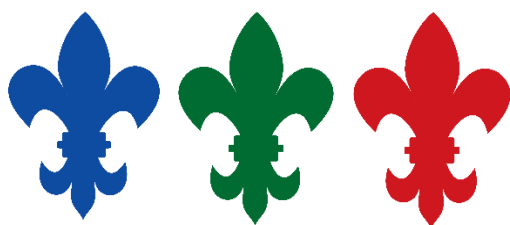
Naramiennik starszoharcerski

Naramiennik wędrowniczy

Lilijka instruktorska na rękaw

Odznaki sprawności

przykładowa odznaka sprawności ruchowej

przykładowa odznaka sprawności harcerskiej

oznaczenia kolejnych poziomów sprawności harcerskich

W przypadku samodzielnego haftowania sprawności dopuszczalne jest pozostawienie tkaniny munduru jako tła odznaki oraz zmiana kolorystyki symbolu sprawności, np. w celu zapewnienia lepszej czytelności na tkaninie munduru. Środowiska mogą określać jednolite schematy kolorystyczne haftowania symboli sprawności. Kształty symboli oraz kolory obramowań pozostają wówczas bez zmian.

Odznaki tropów

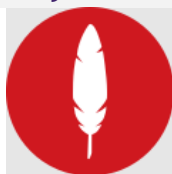

przykładowa odznaka tropu zachowego

przykładowa odznaka tropu harcerskiego/
starszoharcerskiego/wędrowniczegoschemat oznaczania kolejnych tropów z danej
ścieżki tematycznej (kolejno 1, 2, 3 tropy)

W przypadku samodzielnego haftowania odznak tropów dopuszczalne jest pozostawienie tkaniny munduru jako tła odznaki oraz zmiana kolorystyki symbolu tropu, np. w celu zapewnienia lepszej czytelności na tkaninie munduru. Środowiska mogą określać jednolite schematy kolorystyczne haftowania symboli tropów. Kształty symboli oraz schemat oznaczania liczby zdobytych tropów pozostają wówczas bez zmian, przy czym podstawowe obramowanie znaku może mieć kolor czarny jak w schemacie podstawowym lub fioletowy jak tło w schemacie podstawowym.

Odznaki wyzwań

odznaka wyzwania - pin

odznaki 3 i 5 wyzwań - piny

odznaka 5 wyzwań - plakietka

Oznaka Nieprzetartego Szlaku

Odnaka metalowa, kwadratowa, przedstawiająca słońeczko Nieprzetartego Szlaku.

Odnaka „Ratownik ZHP”

Odnaka „Instruktor HSR”

Odnaka posiada rozszerzenie w postaci trzech klas, oznaczanych kolorem paska, na którym noszona jest odznaka:

- klasa C - pasek granatowy
- klasa B - pasek zielony
- klasa A - pasek czerwony

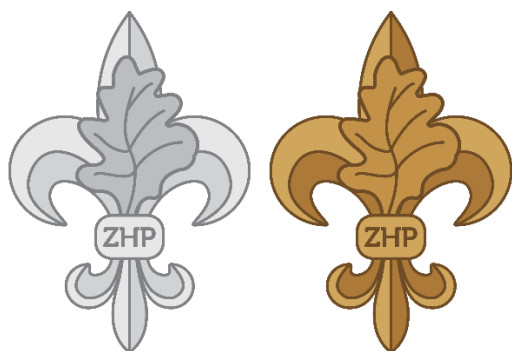
Dodatkowo byli instruktorzy HSR mogą nosić odznakę „Instruktor HSR” na pasku koloru czarnego.

Odznaka Honorowa HSR

Odznaka seniorów harcerskich

Odznaka metalowa, w formie lilijki z nałożonym liściem dębu oraz literami „ZHP” na związaniu. Występuje w dwóch stopniach: podstawowym (odznaka srebrna, oksydowana) i honorowego wyróżnienia (odznaka złota).

Odznaka Kadry Kształcącej

Odznaka tłoczona w metalu, monochromatyczna. Występuje w trzech stopniach: złotym, srebrnym i brązowym. Stopień odznaki oznaczany jest kolorem metalu, z którego wykonana jest odznaka.

Odznaka Kadry Programowej

Odznaka tłoczona w metalu, monochromatyczna, przedstawiająca logotyp kadry programowej ZHP - dłoń z lilijką i napis ZHP na kwadratowym polu. Występuje w trzech stopniach: złotym, srebrnym i brązowym. Stopień odznaki oznaczany jest kolorem metalu, z którego wykonana jest odznaka.

Odznaka Mian Kadry Wspierającej

Metalowa odznaka tłoczona w metalu, monochromatyczna, przedstawiająca pięć przedramion ułożonych gwiazdźście i trzymających się nawzajem za nadgarstki, wpisanych w pierścień, wraz z napisem ZHP. Występuje w trzech kolorach: złotym, srebrnym i brązowym. Stopień Miana Kadry Wspierającej oznaczany jest kolorem metalu, z którego wykonana jest odznaka.

W przypadku zdobycia Mian Kadry Wspierającej w więcej niż jednym obszarze na mundurze nosi się tylko jedną odznakę - najwyższego posiadanego stopnia.

Plakietki specjalności

W polu plakietki haftowany lub nakładany znak graficzny symbolizujący specjalność

(rysunki trzech przykładowych plakietek)

Oznaka szóstkowego w gromadzie zuchowej

Krokiewka zwrócona wierzchołkiem do góry, w kolorze wybranym przez środowisko, długość ramienia krokiewki wynosi 40 mm, a szerokość 10 mm.

Odznaki kwalifikacji specjalnościowych

Plakietki okrągłe o średnicy 5 cm, niebieskie, z czarnym rysunkiem wykonanym z tworzywa sztucznego lub haftowanym. Rysunek zawiera symbol dziedziny, której kwalifikacja dotyczy, oraz może zawierać oznaczenie poziomu kwalifikacji w formie belek lub gwiazdek (jeśli w danej dziedzinie przewidziano więcej niż jeden poziom kwalifikacji).

Przykładowe odznaki:

kajakowa

ratownicza

nurkowa

motorowodna

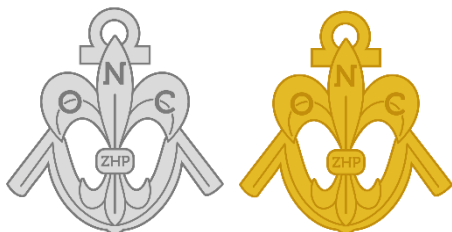

żeglarska

Oznaki i odznaki specjalności wodnej i żeglarskiej

Lilijka specjalności wodnej ZHP

Metalowa lilijka ZHP połączona z kotwicą, koloru srebrnego bądź złotego.

Emblemat noszony na czapce garnizonowej i damskim kapeluszu garnizonowym

Owalny emblemat lilijki połączonej z kotwicą, okolony wieńcem z liści laurowych w kolorze złotym, na podkładce z czarnego filcu, wykonany techniką haftu komputerowego.

Emblemat noszony na czapce zuchowej

Owalny emblemat lilijki specjalności wodnej ZHP na tle wschodzącego słońca. Całość umieszczona na owalnej podkładce z granatowego filcu, z czarnym obramowaniem.

Odznaki stopni harcerskich

Na plakietce koloru czarnego umieszczone są odznaki stopni według Systemu Stopni Harcerskich wykonane z żółtego tworzywa sztucznego bądź złotego metalu lub wyhaftowane złotą nicią. W górnej części plakietki umieszczony jest emblemat lilijki połączonej z kotwicą, wykonany z szaro-srebrnego tworzywa sztucznego bądź metalu lub wyhaftowany srebrną nicią. Dla członków ZHP bez stopnia harcerskiego przeznaczone są plakietki z samym emblematem lilijki z kotwicą.

Naramiennik wędrowniczy

Czarna naszywka z wyhaftowaną wędrowniczą wiatrą bądź czarna pochewka na naramiennik munduru z wyhaftowaną wędrowniczą wiatrą.

Naramiennik starszoharcerski

Czarna naszywka z wyhaftowaną różą wiatrów bądź czarna pochewka na naramiennik munduru z wyhaftowaną różą wiatrów.

Oznaki i odznaki innych specjalności

Harcerski Znak Spadochronowy

Metalowa oksydowana odznaka wzorowana na znaku spadochronowym przedstawiającym orła pikującego do walki, uzupełniona lilijką harcerską umieszczoną w szponach orła. Na odwrocie znajduje się hasło „TOBIE OJCZYŹNO” oraz numer ewidencyjny Znak. Odznaka wykonana jest z metalu oksydowanego. Może być noszona na podkładce filcowej koloru granatowego, zielonego lub czerwonego.

W zależności od liczby wykonanych skoków odznaka może być noszona na podkładce odpowiedniego koloru:

- granatowej - po wykonaniu 12 skoków (w tym 3 z opóźnionym otwarciem),
- zielonej - po wykonaniu 50 skoków,
- czerwonej - po wykonaniu 100 skoków.

Podkładka powinna wystawać spod odznaki na 1 mm.

Harcerski Znak Balonowy

Odnaka wykonana z metalu (o wymiarach szer. 50, wys. 55 mm), przedstawia wieniec z liści lauru i dębu (barwa, wzór i symbolika jak w Krzyżu Harcerskim) oplatających kotwicę z umieszczoną na jej górnej części lilijką harcerską. Na kotwicy wsparty jest orzeł z rozpostartymi skrzydłami. Wieniec związany jest płaskim węzłem (symbolizującym braterstwo skautowe).

Odnaka posiada trzy klasy:

- III klasa – bez złoteń,
- II klasa – z pozłoczoną kotwicą,
- I klasa – z pozłoczym wieńcem.

Harcerska Odznaka Turystyczno-Krajoznawcza

Odznaka występuje w czterech stopniach:

1. popularna (kolor ciemnoszary),
2. brązowa,
3. srebrna,
4. złota.

Stopień odznaki oznaczany jest kolorem okręgu i lilijki.

